

Мр Јелена Круљ Драшковић¹

Доц. др Слађана Видосављевић²

Учитељски факултет у Призрену – Лепосавић

ДИДАКТИЧКА ИСТРАЖИВАЊА И УЧЕЊЕ

***Апстракт:** Брз развој науке, технике и технологије у другој половини 20. века изазвао је општу кризу образовања у свету. Скоро у свим земљама чињени су бројни покушаји да се образовање и настава усагласе са променама које су настале. У дидактичкој теорији и образовној пракси у том периоду откривене су бројне законитости и уведене значајне иновације. И поред великог броја радова и литературе, још недостају целовите студије о савременим дидактичким теоријама учења и наставе. У даљем излагању биће више речи о емпиријско-аналитичким истраживањима учења и наставе, акционим истраживањима учења и наставе, истраживањима у методици наставе и мерљивости дидактичких појава.*

***Кључне речи:** дидактичка истраживања, акциона истраживања, школа, учење, методика наставе*

УВОД

Методологија истраживања има темељну улогу у обликовању научне структуре и научног система о васпитању. Разуме се да ту своју улогу методологија истраживања наставе не остварује изоловано, него у динамичкој и стваралачкој сарадњи са осталим педагошким дисциплинама и другим наукама. Проблему дидактичких истраживања ни у педагошкој теорији не посвећује се дужна пажња. У методолошкој литератури се не указује на посебности ове врсте истраживања у односу на остала педагошка истраживања. Посебност дидактичких истраживања, на коју аутори постојећих уџбеника дидактике указују, јесте предмет емпиријско-аналитичких истраживања. Предмет дидактичких истраживања је наставни процес, при чему се откривају његова својства и законитости и утврђују узрочно-последични односи међу дидактичким појавама.

¹ jelena.krulj-askovic@pr.ac.rs

² vidosladjaj@hotmail.com

Наставник је у ситуацији да у реформисаној школи, поред наставе, обавља и истраживање којим обезбеђује критичко вредновање свога рада и његово унапређивање. За ту функцију би морао бити оспособљен. Међутим, наставницима предметне наставе у основној и средњој школи, наставни програми у току професионалног образовања не обезбеђују одговарајућа методолошка знања и умења. Поставља се питање да ли реформисане студије могу обезбедити задовољавање и истраживачке функције наставника.

АКЦИОНА ИСТРАЖИВАЊА УЧЕЊА И НАСТАВЕ

Упоредо са развојем методологије педагошких истраживања могуће је издвојити и развој дидактичких истраживања као најразвијеније дисциплине у систему педагошке науке (Круљ, Стојановић, Драшковић Круљ, 2007: 33).

У дидактици истраживања се деле према различитим критеријумима. Један од критеријума је одговор на питање: *Да ли се истраживањем откривају или не откривају неке основне законитости у образовном процесу?*

По том критеријуму, истраживања могу бити:

- фундаментална,
- оперативна,
- развојна и
- акциона (Мужић, 1999: 25).

За овај рад од значаја су акциона истраживања, која ће бити ближе одређена.

Акционо истраживање је настало 1946. године у научном стваралаштву берлинског социјалног психолога и математичара Курта Левина, и то у истраживањима социјалних односа у групама с намером да се они побољшају. Такав истраживачки поступак назван је акцијом.

Дајући велики допринос развоју акционих истраживања, Левин наводи неколико њихових основних обележја, и то:

- усмереност према проучавању квалитета појава,
- проучавање појава у целини и
- тежиште на разумевању појава (Кундачина, Банђур, 2004: 74).

У тумачењу Левиновог схватања акционог истраживања А. Секулић Мајурец наводи да се битна разлика између савременог одређења акционог истраживања и Левиновог схватања састоји у томе што се Левиново схватање одређује преко предмета истраживања (Секулић Мајурец, 1994: 10).

Акционо истраживање разликује се од осталих врста истраживања и по томе што су у истраживачки процес укључени сви учесници делатности, где заједно представљају истраживачки тим који изводи истраживање. Сви учествују у процени одређених етапа истраживања и дају предлоге за будуће његове правце, учествујући у закључивању и оцени целог тока истраживања.

Због тога се ова врста истраживања уједно назива еластичном и флексибилном организацијом истраживања.

Б. Марентич Пожарник издваја групе ставова о акционом истраживању. Оне су:

- акционо истраживање се упоређује са традиционалним емпиријско-аналитичким истраживањем и представља само један његов део или фазу,
- акционо истраживање значи парадигматски преокрет који ће сасвим заменити традиционално истраживање и у акционом истраживању се види допуна једностраности емпиријско-аналитичког истраживања и проширивање домета на нека до сада занемаривана подручја (Марентич Пожарник, 1985: 109).

ЦИЉ И ФУНКЦИЈА АКЦИОНОГ ИСТРАЖИВАЊА

Примарни циљ акционог истраживања јесте „трагање за одређеним квалитативним чињеницама, разумевање одређене педагошке појаве, пре свега ради мењања, побољшавања и конкретног решавања проблема васпитно-образовне праксе, као и мењање односа међу субјектима образовно-васпитног процеса“ (Кундачина, Банђур, 2004: 77). Као циљ акционог истраживања, Душан Савићевић наводи „конкретно решавање проблема са којима се практичари наставници сусрећу у образовној ситуацији“ (Савићевић, 1996: 240).

Циљ акционог истраживања увек је усмерен према унапређивању неке школске активности, побољшавању постојеће праксе, услова у којима се нека школска активност остварује или пак води повећању разумевања међу учесницима неке образовне активности. Овим истраживањима битно се мења улога наставника јер се њему истовремено поверава улога истраживача, а образовање му се одвија уз рад, уз размену искустава и заједничко решавање проблема с колегама. Дакле, основна функција акционог истраживања је унапређивање васпитно-образовног рада, тј. побољшање властите праксе наставника. Оно може да се користи у различитим контекстима, што зависи од различитих чинилаца, као на пример:

- акција да се нешто експедитивније уради,
- акција за ефикасност функционисања хуманих релација и морала,
- акција која се фокусира на анализу посла и побољшање професионалне функционалности и ефикасности,
- акција која уноси организационе промене, или која побољшава ниво функционисања у послу,
- акција која се тиче планирања и вођења одређене политике приликом доношења одлука – обично у пољу друштвеног администрирања,
- акција која уноси иновције и промене и начине како се то може унети у текућу праксу,

➤ акција која се концентрише на решавању проблема у било ком контексту у којем појединачан проблем захтева решење и

➤ акција која даје могућност да се развије теоријско знање и у том случају је већи нагласак на истраживачким елементима саме методе (Коен, Менион, 1990: 16).

Сврха акционог истраживања може се свести на пет категорија, као на пример:

➤ да поправи дијагнозу у одређеној ситуацији, или да на неки начин побољша дати сплет околности,

➤ то је начин практичног стручног усавршавања који учитељима даје нове вештине и методе, изоштрава им аналитичку способност и подстиче самосталност,

➤ то је начин да се почне са додатним или новим методама – приступом учењу и подучавању у оквиру постојећег који нормално спречава увођење иновација и промена,

➤ то је средство да се обогати иначе сиромашна комуникација између васпитача, учитеља, наставника и академских истраживача и да се отклоне недостаци класичних истраживања која не дају никакву препоруку за конкретан рад и

➤ иако не поседује праве научне методе, акционо истраживање даје алтернативу у односу на субјективно – импресионистички прилаз решавању школских проблема (Кундачина, Банђур, 2004: 79).

КАРАКТЕРИСТИКЕ АКЦИОНОГ ИСТРАЖИВАЊА

У процесу акционог истраживања настоје се сакупити квантитативне чињенице, али се оно у великој мери ослања и на квалитативне чињенице, због чега парадигма акционог истраживања мање је научно објашњење, а више педагошко разумевање појаве која је предмет самог истраживања. С тим у вези, основне карактеристике акционог истраживања су:

- специфично полазиште истраживања,
- избор проблема истраживања,
- поступак реализације истраживања и
- примена резултата истраживања.

Као полазишта за спровођење истраживања могу се издвојити следеће карактеристике:

- специфична врста емпиријског истраживања,
- полазиште у савременој хуманистички усмереној парадигми,
- логичка основа у феноменологији,
- усмерено на сагледавање појаве у целини,
- није вредносно неутрално,

- изразито еластична и флексибилна организација и лабави захтеви у истраживачком дизајну и
- проучава поступке којима се долази до одређеног ефекта, а не сам ефекат.

Карактеристике акционог истраживања у избору проблема истраживања су:

- проблем истраживања је специфичан и ужи, и то најчешће једно значајно питање,
- усмерено је на опис појаве и објашњавање постојећих веза и односа међу њеним елементима, и података који се односе на проучавање атрибутивних обележја појаве,
 - захтева добровољност и самомотивисаност свих учесника,
 - не захтева већа финансијска средства и
 - не негира проучавање проблема који имају битан значај.

Карактеристике акционог истраживања у поступку реализације су:

- активно се утиче на предмет проучавања при чему се увек иде за проблемом,
- процедура истраживања траје релативно кратко време и једноставна је,
 - практично је и организује се као процес измена праксе,
 - мења традиционалну улогу и положај истраживача и испитаника,
 - појаве се истражују и проучавају у одређеној динамичности,
 - користи херменеутичке истраживачке поступке,
 - изводи се уз демократско учешће учесника,
 - захтева сарадњу учесника истраживачко-акционог типа,
 - омогућује саморефлексиивност,
 - поседује партиципаторски и еманципаторски карактер,
 - има изражену природност,
 - обухвата мањи број учесника у истраживању (има мањи узорак, најчешће једно школско одељење, једну школу или неколико школа), и
 - организује се као истраживање у ходу.

Карактеристике акционог истраживања у примени постигнутих резултата су:

- обезбеђује такав образовно-васпитни рад у школи који повезује теорију и праксу,
 - представља најефикаснији, најнепосреднији и најприроднији начин истовременог мењања и унапређивања васпитно-образовне праксе,
 - доприноси побољшању квалитета наставе и школе,
 - коригује неуспех традиционалне примене истраживачких налаза у пракси,

- тежи разумевању појаве, посебно разумевању понашања учесника образовно-васпитног процеса,
- усмерено је на то да се у пракси догоде одређене промене које ће дати очекиване резултате,
- чини процес упознавања стварности и непосредног педагошког деловања као акције ради мењања те стварности,
- апликативно је, јер се њиме решава неко приоритетно питање и ситуација од чијег решења зависи низ других питања, која се односе на нове идеје, нову праксу, рационализацију и сл. и
- његовом реализацијом непосредна је и очигледна корист у побољшању праксе.

ПРЕДНОСТИ И НЕДОСТАЦИ АКЦИОНОГ ИСТРАЖИВАЊА

Иако се овим истраживањем обезбеђује бржи проток идеја од теорије до праксе и обратно, несумњиво је да поред овога има још предности у односу на друга истраживања, као што су:

- кроз расправу са учесницима истраживања долази се до бољег разумевања проблема, фактора и околности које условљавају саму праксу,
- етички је квалитетније фундирано од класичног истраживања у коме је истраживач тај који све одлучује и који своје резултате носи са собом, много је демократичније,
- укида се вештачка подела на праксу и теорију, јер теорија друштвених феномена и јесте рефлексивна пракса, а пракса је теорија стављена у употребу,
- нуди конкретно решавање проблема, али и сазнавање реалности у пољу које истражује и
- пружа могућност наставницима да дубље проникну у природу образовних проблема и подстиче их да се упознају са релевантном литературом (Павловски, 1990: 7).

Такође се као предности акционог истраживања наводе и ове:

- даје се већа самопоузданост наставницима,
- гаји се осећај овлашћености,
- ствара се већа колегијалност међу наставницима,
- омогућује се већа спремност за увођење новина (бољи рад и експериментисање),
- погодује бољој наставној пракси и
- побуђује веће разумевање истраживачких процеса (Кундачина и Банђур, 2004: 85-86).

Према закључку Марка Стевановића, као предности акционог истраживања с правом се може навести и то да оно:

- функционално повезује науку и емпирију,
- оспособљава практичаре да изводе истраживања и позитивне резултате примењују у свом раду,
- омогућује бржи проток идеја и резултата науке према пракси,
- обезбеђује учење чињењем у смислу побољшања квалитета властите праксе и образовних резултата,
- омогућује стално промишљање властите праксе и проширивање базе знања,
- обезбеђује доживотно учење као континуирано стручно усавршавање,
- представља промену праксе као процес, а не догађај,
- реализује се кроз експериментисање и проналажење властитог пута,
- оспособљава за сарадњу и заједнички тимски рад,
- подстиче на сарадњу и делотворне односе, и
- унапређује сарадничко партнерство (Стевановић, 2002: 152).

Осим наведених предности, акциона истраживања имају и своје недостатке, између осталог, за разлику од других, немају јасан почетак и крај, него се непрестано одвија процес повратног информисања и модификације. Од осталих недостатака могу се навести као пример и следећи, да:

- има ограничен утицај на наставно особље које није укључено у истраживање,
- има ограничен утицај јер се наставницима не даје ни време ни средства како би се могли бавити акционим истраживањем и
- наставници немају слободу да уводе промене за које се претпоставља да би у педагошком смислу биле вредније (Кундачина и Банђур, 2004: 87).

Према С. Милићу недостаци акционог истраживања могу бити и ти, да:

- не може се примењивати на ширу образовну популацију, већ готово искључиво само на ону популацију на којој је истраживање спроведено,
- тешко се могу изводити научни закључци, закони или објашњења одређених педагошких појава,
- извештаји су доминатно квалитативни, тј. без претераног инсистирања на егзактности добијених података и
- у целокупном току истраживања и у извештајима присутна је истраживачева субјективност (Милић, 2002: 49).

МОГУЋНОСТИ ПРИМЕНЕ АКЦИОНОГ ИСТРАЖИВАЊА У ШКОЛИ

У школи и другим васпитно-образовним институцијама успешно се могу применити и спроводити акциона истраживања. Спровођење ових

истраживања у односу на класична је флексибилније, а пројекат истраживања је више оквиран, отворен и недовршен. Акциона истраживања су тако организована да омогућују, осим професионалном истраживачу, сваком наставнику и сараднику да се активно ангажује у истраживачком процесу, почев од избора и формулације проблема истраживања, израде пројекта, прикупљања и обраде података, па до интерпретације добијених резултата и њихове примене у непосредном васпитно-образовном раду.

Акциона истраживања, која се спроводе у школи, специфична су не само у односу на друга истраживања него и у односу на акциона истраживања која се обављају изван школе. Када су у питању акциона истраживања у школи, потребно је бирати пре свега актуелне проблеме васпитно-образовне теорије и праксе, који морају бити доступни, апликативни и усмерени на континуирано иновирање васпитно-образовне делатности у школи.

Акциона истраживања у школама имају велике могућности. Најзначајније су:

- наставни методи (примена нових наставних метода уз сарадњу и активан допринос наставника, те активно учешће ученика),

- учење учења (примена програма обуке ученика за учење учења, праћење ефеката обуке, уважавање примедби и сугестија наставника и ученика),

- оцењивање (увођење самооцењивања и описног оцењивања ученика, модерно оцењивање и праћење ефеката, уз уважавање сугестија свих учесника),

- вредности и ставови (снимање нивоа вредновања школе и учења, интересовања, креирање и примена програма који имају за циљ побољшање учења и поучавања, подстицање и развијање позитивних ставова ученика),

- професионално напредовање наставника (провера ефикасности програма стручног усавршавања и професионалног напредовања наставника, уз уважавање сугестија и предлога учесника програма),

- менаџмент и контрола (постепена модификација у руковођењу школом, укљученост свих чланова колектива, уз уважавање свих сугестија и предлога) и

- сарадња са локалном заједницом и институцијама ван школе (отварање школе за сарадњу са родитељима, реализација хуманитарних пројекат и акција, јавни наступи ученика и особља школе, и слично, уз праћење ефеката и ефикасности наставног плана и програма) (Сузић, 2007: 65-66).

Истраживачи који остварују акционо истраживање настоје „да доведу у интеракцијски однос и разумеју што више фактора који учествују у настави, уместо да их дидактички анализирају и опишу“ (Банђур, Поткоњак, 1999: 29). У акционом истраживању акценат је на педагошко-методичком

деловању, мењању и побољшавању, затим на поправљању праксе у ходу, у акцији, а мање на педагошко-методичком одлучивању.

Истраживање и његова примена тече паралелно, истовремено. Предмет истраживања се мења и побољшава у току. Ученици су активни у свакој фази акционог истраживања, и то:

- било да је реч о избору и формулацији проблема,
- одређивању циља и задатака,
- изради и предлагању или преузимању инструмената истраживања,
- анализи резултата,
- писању извештаја,
- евалуацији,
- извођењу закључака,
- праћењу ефеката, и сл.

На основу свега наведеног, може се закључити да акциона истраживања као иновације никада нису завршено дело, јер увек изналазе оно што је рационалније, квалитетније и методички делотворније, и зато их треба прихватити и међу наставницима ширити.

ИСТРАЖИВАЊЕ У МЕТОДИЦИ НАСТАВЕ

Истраживање у методици има посебан значај за даља теоријска развијања како методичке теорије, тако и праксе. Њена вредност се повећава са учвршћивањем позиције интерактивног учења, јер су се њиме отвориле огромне перспективе методици. Тако је методика у позицији да тражи, изналази, уопштава и верификује одговоре на многе новонастале начине рада. Она треба да изналази нове одговоре на стара питања, да критички анализира изворе, да проверава многе истраживачке поступке, да утврђује утицај савремених начина рада на унапређивању наставе, да утврђује поузданост и ефикасност традиционалног и иновативног извођења наставног рада, итд.

Методологија је потребна методици да верификује своје научне резултате научним методама, техникама и инструментима, да их потврди или одбаци, да коригује оно што није довољно научно утемељено.

У области методике, као и готово сваке друге друштвене науке, ништа није коначно дато нити савршено да не би могло бити рационалније, наставно ефикасније и методички пропулзивније. И она се мора критички преиспитивати и своју методологију усавршавати, кориговати и тиме тежити објективној спознаји.

Истраживање у методици, као и у другим наукама, има превасходно задатак да на темељу сагледаних података и научно утврђених чињеница открива и дубље сазнаје предмете свог рада, сазнаје узрочно-последичне и

законите везе и односе. На тим основама методика снажи, учвршћује и развија своју теорију, своју методичку науку.

За потребе методике и њеног унапређивања васпитно-образовног процеса, рационализације, економичности и методичке ефикасности, све наведене врсте истраживања могле би се користити.

Ради потпунијег схватања, биће приказана примењена (оперативна) истраживања и мала (микро) истраживања, зато што су једноставнија и доступнија.

Примењена (оперативна) истраживања

Смисао ових истраживања је да „сазнања до којих су дошла фундаментална истраживања из педагогије, психологије, социологије, медицине, економије и других наука учини практично применљивим и конкретно методички употребљивим" (Милијевић, 2005: 328). Та сазнања методика прерађује и чини их конкретним, методички пропулзивним што није лак задатак. Ова истраживања су у служби унапређивања методичке праксе, и она доприносе мењању, развијању и унапређивању постојеће методичке праксе и њеном подизању на виши и квалитетнији ниво.

Основни циљ примењених истраживања у школи јесте мењање и побољшавање, постојећег образовног и васпитног рада. Примењеним истраживањима изналази се могућност да се рационалнијим, модернијим и ефикаснијим наставним радом унапреди методички рад и његова интеракција. Циљ је и да се рационализују време и средства, да се индекс рационалности часа, као и да се активност ученика подигне на виши ниво.

Примењена истраживања су релативно сложена јер се односе на суптилну наставно-методичку проблематику и зато се морају добро припремити и планирати. Ова истраживања имају свој циљ и задатак. У њима се користе истраживачке методе и технике, инструменти и примењују статистички поступци, а потом се врши квантитативна и квалитативна анализа, доносе закључци и препоруке. У оваквим пројектима треба јасно истаћи методологију истраживања, односно методологију проучавања проблема истраживања. То, другачије речено, значи одредити предмет, циљ и задатке истраживања, одредити главне и помоћне хипотезе, изабрати узорак, извршити избор адекватних статистичких мера и поступака, извршити квантитативну и квалитативну обраду и анализу резултата истраживања и истаћи закључке са предлогом могућих праваца будућих истраживања и педагошким импликацијама.

Мала (микро) истраживања

Ова истраживања се обично спроводе у школи, где им је као постављени циљ, побољшавање, унапређивање васпитно-образовне, а

посебно наставно-методичке праксе. Захвална су, нарочито ако су добро организована, припремљена, и ако произилазе непосредно из праксе. Мала (микро) истраживања најчешће истражују проблеме који се односе на ужу тему, односно, на мале проблеме. Она се односе на примењене, обично проблеме методичке нарави. Отуд и назив – мала (микро) истраживања. То, међутим, не значи да ова мала у односу на «велика» нису значајна за васпитно-образовни и наставно-методички рад. Разлика је у томе што је у малим истраживањима наглашен практични значај, она су више оријентисана на решавање практичних проблема. Ово не значи ни да микро истраживања немају своју научну вредност, јер се и у овим истраживањима користи методологија научног истраживања.

Циљ малих истраживања је, као и других, да се утврде каузалне, развојне и функционалне везе и односи између појава које проучавамо. Малим истраживањима не зналазимо везе које се односе на сложене, структурално-системске педагошко-методичке законитости. Оријентација у истраживању су, дакле, узрочно-последичне, односно развојно-функционалне везе. Предмет малих истраживања могу бити теме које се односе на педагошку, али чешће на методичко-дидактичку проблематику.

За ова истраживања нису потребна велика материјална улагања нити дужи временски период. У малим истраживањима ретко се користе теоријска, историјска и експериментално истраживачка метода, и углавном се користи емпиријско-неекспериментална метода. Слично је стање и са истраживачким техникама и инструментима, где се користе:

- упитници,
- скале и
- разни протоколи праћења.

Упитници могу бити:

- анкетни,
- инвентарни и
- социометријски.

Скале могу бити:

- скале судова,
- скале рангова,
- скале производа,
- графичке скале,
- дескриптивне скале и сл.

Прикупљени материјал у малим истраживањима подлеже примени елементарних статистичких поступака, као што су:

- показатељи,
- индекси,
- мере,

- просек,
- варијабилност,
- корелација,
- коефицијент контингенције и сл.

Мала истраживања обично припрема и реализује један наставник, најчешће у свом одељењу и за своје потребе. Ово не значи да се резултати истраживања не могу уопштавати и генерализовати, па и протегнути за ширу употребу, односно да их други наставници исте или других школа не треба да користе. Ваља бити опрезан у њиховом коришћењу јер су резултат индикативне природе и углавном се односе на узорак истраживања.

ЗАКЉУЧАК

Педагошко научно истраживање је делатност којом се, уз примену разноврсних метода, техника и инструмената и уз одређену организацију, остварују нова сазнања која откривају и утврђују законитости које владају у појавама и процесима наставног рада. Истовремено се њиме осветљава настанак и развој неке појаве како би се брже мењала педагошка пракса, чиме се несумњиво помаже објашњавању феномена у области васпитања и образовања. Једна од значајнијих истраживања су акциона, којим се трага за новим сазнањима, и то првенствено путем мењања (развијања) постојеће васпитне праксе. Наиме, специфичност ових истраживања огледа се у томе што се настоји не само сазнати нешто о одабраном предмету истраживања, већ се, истовремено, кроз истраживачку делатност мења, развија, унапређује, другачије организује, чиме се дубље истражује оно што је предмет акционих истраживања. Дакле, од осталих врста истраживања разликују се по томе што су веома еластична и флексибилно организована, јер пројекат оваквих истраживања је, у ствари, само назначен оквир истраживања („акције“), и ако је потребно, мења се из етапе у етапу.

Иако се овим истраживањима обезбеђује бржи проток идеја од теорије ка пракси и обрнуто, могућности њиховог уопштавања су ограничене, тако да заговарати један истраживачки метод значило би оповргавати различите вредности у образовању, због чега научни метод и вредносно засновано истраживање нису међусобом искључиви, већ, управо супротно, могу ојачати једно друго.

Литература

- Банђур, В., Поткоњак, Н. (1999): *Методологија педагогије*, Београд, Савез педагошких друштава Југославије.
- Круљ, Р., Стојановић, С., Драшковић Круљ, Ј. (2007): *Увод у методологију педагошких истраживања са статистиком*, Врање, Универзитет у Нишу, Учитељски факултет у Врању, Центар за научно-истраживачки рад.

- Кундачина, М., Банђур, В. (2004): *Акционо истраживање у школи*, Ужице, Учитељски факултет.
- Коен, Л. и Менион, Л. (1990): *Акционо истраживање, Предшколско дете*, бр. 3, Београд.
- Марентич Пожарник, Б. (1985): Улога акционог (експерименталног) истраживања у области васпитања и образовања. У *Зборник радова Института за педагошка истраживања*, бр. 18, Београд.
- Милић, С. (2002): Акциона истраживања у педагогији, *Васпитање и образовање*, бр. 4, Подгорица.
- Милијевић, С. (2005): Истраживање у методици наставе – основ усавршавања наставника. У *Зборник радова иновације у универзитеској настави*, Филозофски факултет, Бања Лука.
- Павловски, Т. (1990): Одлике акционог истраживања, *Предшколско дете*, број 1-2, Београд.
- Секулић Мајурец, А. (1994): *Акциона истраживања у пракси школског педагога*, Загреб, Хрватски педагошко-књижевни збор.
- Савићевић, Д. (1996): *Методологија истраживања у васпитању и образовању*, Врање, Учитељски факултет.
- Стевановић, М. (2002): *Педагогија*, Вараждинске Топлице, „Тонимир“.
- Сузић, Н. (2007): *Примјењена педагошка методологија*, Бања Лука, ХБС.

DIDACTIC RESEARCH OF LEARNING AND TEACHING

Abstract: *Fast development of science, technique and technology in the second half of the 20th century has caused a general crisis of education in the world. In almost all countries numerous attempts to coordinate education and teaching with these changes took place. A lot of rules and innovations were introduced during that period in the field of didactic theory and educational practice. However, despite many papers and books on the issue, studies of contemporary didactic theory of learning and teaching as a whole are still lacking. Our paper deals with empirical and analytical research on learning and teaching, research in the field of methodology of teaching and measuring of didactic issues.*

Key words: *didactic research, action research, school, learning, methodology of teaching*

ДИДАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ ОБУЧЕНИЯ И ПРЕПОДАВАНИЯ

Резюме: Бурное развитие науки и техники во второй половине 20-го века вызвало общий кризис образования в мире. Почти во всех странах мира возникли многочисленные попытки гармонизировать образование и обучение с произошедшими в мире изменениями. В теории дидактики и практике образования в этот период выявлены многочисленные законы и введены существенные инновации. Несмотря на большое количество исследований и научной литературы, до сих пор не существует комплексных исследований современных дидактических теорий обучения и преподавания. В данной работе мы более подробно обсудим эмпирические и аналитические исследования преподавания и обучения, практические исследования обучения и преподавания, научные исследования в методике преподавания и измеримость дидактических явлений.

Ключевые слова: дидактические исследования, исследования действий, школа, обучение, методика преподавания.